

Patvirtinta Lietuvos istorijos instituto
direktoriaus 2021 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. 17

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

2020 M. VEIKLOS ATASKAITA

2021 03 12

Vilnius

Turinys

Įvadas	3
Instituto mokslinio ir techninio personalo charakteristika.....	3
Instituto struktūra	4
Moksliniai tyrimai.....	5
Tarptautiškumas.....	12
Doktorantūra. Ryšiai su aukštosiomis mokyklomis ir dalyvavimas studijų procese.....	16
Socialinė ir kultūrinė plėtra. Mokslinių tyrimų sklaida visuomenėje	18
Mokslo infrastruktūra.....	24
Finansinė instituto būklė 2020 m.....	26
Pabaiga.....	28
Priedas. Lietuvos istorijos instituto mokslininkų publikacijos 2020 metais.....	30

Įvadas

2020 metai ir instituto gyvenime buvo pažymėti pandemijos ženklu. Instituto kolektyvas kaip ir visas pasaulis susidūrė su neregėtais ligi šiol iššūkiais tiek vykdydami mokslinius tyrimus, tiek formuodami naujus instituto valdymo organus (Mokslo tarybą). 2020 m., deja, teko atsisakyti daugumos su moksliniais tyrimais susijusių išvykų, gerokai buvo apsunkintas Instituto mokslininkų darbas archyvuose. Metų eigoje būta nerimo dėl mokslinių tyrimo rezultatų. Metams baigiantis kilo ir ekonominio pobūdžio klausimų, visų pirma, kaip pandemijos sukelta pasaulinė krizė paveiks instituto veiklos finansavimą.

Ši ataskaita savotiškai įrodo, kad net ir atsidūręs itin nepalankioje situacijoje instituto kolektyvas geba dorotis su netikėtai iškilusiomis kliūtimis. Džiugina ir tai, kad 2020 m. išvengta didesnio pandemijos protrūkio instituto bendruomenėje. Pateikta veiklos apžvalga akivaizdžiai patvirtina, kad institute dirbančių mokslininkų darbštumas, sukauptos mokslinės kompetencijos leido sėkmingai įveikti visas negandas. Šiandien galima konstatuoti, kad neįprastai nepalankios darbo sąlygos faktiškai neturėjo didesnės įtakos mokslinių tyrimų rezultatams. Džiugina ir išskirtiniai skaičiai. Instituto istorijoje seniai nebuvo tokios situacijos, kai daugiau nei pusė mokslinių straipsnių būtų publikuota užsienio leidiniuose. Tai akivaizdžiai rodo instituto mokslininkų brandumą ir aukštą tarptautiškumo lygį. Būtina pažymėti, kad 2020 m. instituto archeologai vėl atnaujino plačios apimties taikomuosius archeologijos tyrimus. Konkrečiais darbais buvo užpildyta veiklos spraga, dėl kurios mokslo politikos formuotojai Lietuvoje yra priekaištavę Istorijos institutui. 2020 m. ataskaitoje pateikiami apibendrinti duomenys iš instituto įvairių veiklos sričių nuteikia labai optimistiškai.

Instituto mokslinio ir techninio personalo charakteristika

2020 m. gruodžio 31 d. Lietuvos istorijos institute dirbo 104 darbuotojai (105,25 etato), iš jų 75 mokslo darbuotojai, 68 mokslininkai (68,75 etato), 7 kiti tyrėjai (7 etatai), 25 MTEP darbuotojai (25,5 etato), 4 aptarnaujančiojo personalo (4 etatai). Ataskaitiniais metais institute studijavo 35 doktorantai, iš jų 15 buvo akademinėse atostogose.

2020 m. buvo atleisti 8 darbuotojai, kolektyvas pasipildė 7 naujais darbuotojais (iš jų 5 mokslo darbuotojai priimti iki konkurso).

2020 m. iš 68 instituto mokslininkų buvo 40 vyrų, 28 moterys. Vyrų amžiaus vidurkis, lyginant su praėjusiais metais, kiek sumažėjo ir buvo vidutiniškai 47,82 metai (2019 m. buvo 49,44 m., 2018 m. – 49). Mokslininkų amžius kiek padidėjo ir 2020 m. vidutiniškai buvo 52,64 metai (2019 m. – 51,62 m., 2018 m. – 50,3 m.).

Bendras instituto mokslininkų amžiaus vidurkis, palyginus su 2019 m., nežymiai sumažėjo ir buvo 50,23 m. (2019 m. – 50,53 m., 2018 m. – 49,66).

2020 metais padidėjus pareiginės algos baziniam dydžiui (nuo 173 Eur iki 176 Eur), padidėjus Valstybinių mokslinių tyrimų institutų mokslo darbuotojų ir tyrėjų pareiginės algos koeficientams (2020 metų birželio 30 d Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 72¹ pakeitimo įstatymas Nr. XIII-3269) taip pat panaudojus Instituto vidinius resursus Lietuvos istorijos instituto visų darbuotojų vidutinis darbo užmokestis padidėjo 15 proc. ir sudarė 1612,13 Eur. (2019 metais vidutinis darbo užmokestis buvo 1400,60 Eur.). Mokslo darbuotojų ir tyrėjų vidutinis darbo užmokestis didėjo 12 proc. ir sudarė 1813,69 Eur. (2019 m vidutinis darbo užmokestis buvo 1628,34 Eur.), kitų instituto darbuotojų (administracijos, leidybos skyriaus, bibliotekos, ūkio skyriaus darbuotojai) vidutinis darbo užmokestis padidėjo 28 proc. ir sudarė 1362,70 Eur. (2019 metais vidutinis darbo užmokestis buvo 1059,5 Eur.)

Instituto struktūra

2019 m. instituto struktūra nesikeitė, veikė 7 mokslo skyriai bei 4 aptarnaujantys padaliniai:
Archeografijos skyrius (vedėjas dr. A. Dubonis iki 2020 11 02, nuo 2020 11 03 dr. R. Jurgaitis)

Archeologijos skyrius (vedėjas dr. L.V. Kurila)

LDK istorijos skyrius (vedėja dr. R. Šmigelskytė-Stukienė iki 2020 08 31, nuo 2020 09 01 vedėjas dr. Gintautas Sliesoriūnas)

XIX a. istorijos skyrius (vedėjas dr. V. Pugačiauskas)

XX a. istorijos skyrius (vedėja dr. V. Stravinskienė)

Miestų tyrimo skyrius (vedėjas S. Sarcevičius)

Etnologijos ir antropologijos skyrius (vedėja dr. V. Savoniakaitė)

Kiti instituto padaliniai:

Biblioteka (vedėja U. Baronienė)

Buhalterija (vyr. buhalterė R. Saulienė)

Leidybinė grupė (vadovas M. Maskoliūnas)

Ūkio dalis (direktoriaus pavaduotojas K. Vilkevičius iki 2020 06 30).

Moksliniai tyrimai

Nustatydamą instituto mokslinės veiklos plėtos kryptis, direkcija, administracija ir Mokslo taryba, siekė sukurti stabilų, objektyviais kriterijais pagrįstą instituto mokslininkų veiklos vertinimą, mokslinių tyrimų sklaidos sistemą, skatinančią tyrėjus kelti kvalifikaciją. Norime atsisakyti iki tol galiojusio įteiktų sąlyginių autorinių lankų sureikšminimo, kurie, deja, ne visada tampa svarbiomis publikacijomis. Pasirodę darbai, o ne įteikti lankai tampa svarbiausiais kriterijais vertinant mokslininko veiklos pažangą ir akademinį indėlį. 2020 m. vasarą buvusiai vyriausybei bent iš dalies įgyvendinant pažadą didinti mokslininkų atlyginimus, institute stengtasi remtis objektyviais kriterijais nustatant mokslininkų algų padidinimo koeficientus. Dar 2019 m., kadencijos pradžioje direktorius instituto bendruomenei išsakė savo programinę nuostatą, kad šalia kasmetinių individualių ataskaitų didesnę reikšmę dera skirti ilgesnio, 3 metų laikotarpio, veiklos rezultatų vertinimui. Žinant, kad būtent 2017 m. pradėtas naujas 5 metus trukiantis ilgalaikių mokslo programų etapas, 2020 m. vasara ir ruduo tapo palankiu laiku suvesti penkerių metų tarpinius rezultatus. Juo labiau kad LMT „Vieversio“ sistema teikia puikų instrumentą taškais įvertinti kiekvieno mokslininko trejų metų indėlį į instituto bendrą kraitį. Todėl keliant koeficientus mokslininkams ir tyrėjams atsižvelgta ir į šį gana objektyvų faktorių. Omenyje turėta ir ta aplinkybė, kad instituto ilgalaikių ir kitų programų dalyviai stambesnių savo darbų publikacijas rengia programų pabaigai. Visgi minėtą „Vieversio“ taškų faktorių vengta pernelyg sureikšminti ne tik dėl riboto papildomo finansavimo ir tam tikrų koeficientų ribų, bet ir mokslo programų vykdymo aplinkybių. Į jį instituto mokslo bendruomenės dėmesys buvo kreipiamas jau vien norint priminti, kad ne tarpiniai, o galutiniai rezultatai yra svarbiausias instituto mokslinės veiklos rodiklis.

Antra, 2020 m. siekta padėti pagrindus tyrėjų kvalifikacijos kėlimui. Laikytasi nuostatos, kad mokslinių projektų rengimas ir dalyvavimas konkursuose finansavimui gauti yra ne tik būdas gauti lėšų savo tyrimams, bet ir studijuoti esamą istoriografinę situaciją Lietuvoje ir užsienyje,

tinkamai parengti būsimo tyrimo planą bei numatyti galimas grėsmes. Tam, suprantama, reikia gebėjimų ir kompetencijų, o paraiškų rengimas jas ugdo.

Galiausiai, kalbant jau apie sklaidą, vis dėlto tenka pripažinti, kad direkcijos sumanymą sukurti vieningą instituto mokslo darbų sklaidos programą teko atidėti dėl COVID-19 pandemijos sąlygų. Esant viešų renginių ir susitikimų apribojimams ją planuoti ir įgyvendinti tapo neįmanoma. 2020 m. mokslinė veikla vyko remiantis instituto mokslo veiklos kryptimis, įtvirtintomis institute įstatuose. *Fundamentinių mokslų srityje*: 1. Lietuvos visuomenės ir valstybės raida iki XXI a. pradžios (istorija, istoriografija, pagalbina istorijos mokslai ir kt.). 2. Lietuvos archeologija, proistorės tyrimai. 3. Lietuvos etnologija: etnologiniai ir antropologiniai tyrimai. *Taikomųjų mokslų srityje*: Lietuvos istorijos šaltinių (Lietuvos Metrikos ir kitų) tyrimas ir skelbimas. *Mokslų taikomosios veiklos srityje*: Lietuvos miestų atsiradimas ir raida (istorija ir archeologija).

Programos, projektai. Įgyvendindamas savo tikslus – vykdyti ilgalaikius mokslinius fundamentinius ir taikomuosius Lietuvos valstybės, visuomenės ir lietuvių tautos priešistorės, istorijos, Lietuvos etninės kultūros tyrimus – institutas mokslinę veiklą organizavo per mokslines programas. 2019 m. toliau buvo įgyvendinamos penkios ilgalaikės MTEP ir trys institucinės programos:

1. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė: valdžia, luomas, individas (XIV–XVIII a. istorijos slinkty) (vadovė – dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė);
2. Lietuvos Metrikos ir kitų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos šaltinių tyrimas (vadovas – dr. Artūras Dubonis);
3. Tūkstantmečiai iki valstybės. Priešistorinių bendruomenių daugiasluoksniai tyrimai (vadovas – dr. Laurynas Kurila);
4. Vėluojanti tauta – 2: Lietuvių modernizacijos problemos (vadovas – dr. Česlovas Laurinavičius);
5. XIX amžiaus sociokultūrinis laukas: visuomenės grupės, asmenybės, institucijos (vadovė – habil. dr. Tamara Bairašauskaitė) – bendra LII ir LKTI programa;
6. Etniškumo ir nacionalumo pažinimas (vadovė dr. Vida Savoniakaitė), 2017–2021 m;
7. Laisvalaikis, šventės ir ritualai Vilniaus apylinkėse. Socialiniai ir kultūriniai aspektai (vadovas dr. Žilvytis Šaknys), 2017–2021;
8. Vilniaus istorija. Sintezė (vadovas dr. Gintautas Sliesoriūnas), 2017–2021.

Sėkmingai įgyvendinamos instituto vykdomos programos, paskelbta nemažai publikacijų iš naujų tyrimų, toliau renkama medžiaga, aktyviai dalyvauta nacionalinėse ir tarptautinėse konferencijose, tiesa, dėl COVID-19 sąlygų organizuotų nuotoliniu būdu, vykdoma mokslo žinių sklaida. 2020 m. spalį ŠMSM įsakymu buvo pakeistas ilgalaikių programų aprašas, kuriame atsisakyta reikalavimo teikti kasmetines ilgalaikių programų ataskaitas, jį pakeičiant viena tarpine ataskaita. Vis dėlto, kaip ir reikalauja instituto vidiniai dokumentai (omenyje turimas Tarybos patvirtintas Mokslų programos aprašas), programų vadovai parengė ir direkcijai pateikė metines ataskaitas, kuriose matyti 2020 m. rezultatai. Jie daugiausia ir sudaro instituto pasiekimus. Ilgalaikėse programose ataskaitiniais metais dalyvavo 43 instituto mokslininkai. Džiugu, kad ataskaitiniais metais šie mokslininkai ir tyrėjai pagal ilgalaikes programas publikavo net 98 darbus. Iš jų 6 monografijas ir studijas, 1 dokumentų rinkinį, 65 straipsnius, publikuotus recenzuojamuose periodiniuose, tęstiniuose ir vienkartinuose leidiniuose (su ISSN ar ISBN indeksu), 2 mokslo sklaidos ir 2 informacinius leidinius. Publikacijų skaičių sugretinus su ilgalaikių programų planais, matyti, kad programos įgyvendinamos sklandžiai. Tai teikia nemažai vilčių, kad ir paskutiniai programų metai bus sėkmingi ir ilgalaikės bei instituto programos bus užbaigtos laiku ir rezultatyviai.

Šalia ilgalaikių mokslo programų, gana sėkmingai vykdytos ir trys instituto programos. Jas įgyvendinant publikuota 18 darbų. Būtent instituto programos atskleidė, kaip veiksnios mokslo organizacinės priemonės leidžia į instituto akademinę veiklą integruoti neseniai pradėjusius dirbti žmones. Antai praėjusiais metais institute dirbti pradėjęs V. Klumbys ėmėsi rengti Vilniaus istorijos sintezės tekstus iš vėlyvojo sovietmečio kultūros ir visuomeninių judėjimų tematikos. Reaguojant į iššūkius tematiškai ir chronologiškai apimti visus Vilniaus miesto istorijos laikotarpius ir sritis, buvo sustiprinta tritomio rengimo komanda, į ją pakviesti Pirmojo pasaulinio karo ir nepriklausomybės kovų istorijos specialistai T. Balkelis ir A. Griffante. Tai leis anksčiau šioje programoje dalyvavusiam E. Gimžauskui labiau susitelkti į ilgalaikėje programoje „Vėluojanti tauta – 2: Lietuvių modernizacijos problemos“ vykdomą tyrimą, rengti suplanuotą studiją.

2020 m. spalį pradėtas vykdyti ES programos „Cross-Border Cooperation Programme LATVIA-LITHUANIA-BELARUS 2014–2020“ finansuojamas projektas „A Living History: cultural and scientific synergy in the border region Zarasai (LT) – Daugavpils (LV) – Vitebsk (BY) for sustainable development“. Projektą koordinuoja Zarasų savivaldybė, o partneriai, be Lietuvos

istorijos instituto, yra Zarasų muziejus, Daugpilio universitetas ir Baltarusijos Vitebsko muziejus. Politinė įtampa kaimyninėje šalyje apsunkina šio projekto įgyvendinimą, tačiau reikia tikėtis, kad planuojamas veiklas pavyks realizuoti.

2020 m. pradėti intensyviau vykdyti ūkio subjektų užsakomieji darbai. Archeologijos skyriaus darbuotojai G. Piličiauskas ir R. Vengalis atliko Dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos (GIPL) archeologinius tyrimus. Detalieji archeologiniai tyrimai atlikti Kakliniškių, Vilūnų, Skudenių, Kudonių, Tarbiškių senovės gyvenvietėse, Kakliniškių kapinyne.

Taupiai naudojant instituto resursus dar 2019 m. bent iš dalies kompensuotas netolygus konkursinis leidybos finansavimas. 2020 m. LMT kvietimas finansuoti leidybą paskelbtas tik metų pabaigoje, todėl ataskaitiniais metais stambesnės apimties darbai leisti tik paties instituto biudžeto sąskaita ir iš dalies privačių rėmėjų dėka. Deja, reikia taip pat pripažinti, kad šalia leidybos konkursinio finansavimo stokos būta ir kitų subjektyvių veiksnių, trukdžiusių laiku realizuoti instituto publikavimo planus. Net ir numačius leidybos finansavimą iš instituto ar rėmėjų lėšų, vis dar yra autorių, vėluojančių pateikti rankraščius ir taip trikdančių sklandžią instituto leidyklos veiklą. Akivaizdu, kad prie tokios situacijos prisideda ir iki šiol egzistavęs įteiktų lankų sureikšminimas, kai plano įvykdymu laikytas rankraščio įteikimas pačioje metų pabaigoje ar net kiek vėluojant, kitų metų pradžioje. Kaip giliai instituto mokslininkų sąmonėje įsitvirtinusi „įteiktų lankų“ norma, liudija ir pavyzdžiai, kai mokslininkai bando atsisakyti rengti pačių anksčiau suplanuotas monografijas, motyvuodami tuo, kad minimalius reikalavimus gali įvykti ir įteikdami straipsnių lankus. Tokia nepageidaujama situacija verčia konkrečiau pagalvoti apie tai, kokių reikia priemonių, kad būtų griežtai laikomasi leidybinio plano, numatant autoriams paskatinimus už laiku ar anksčiau nei numatyta leidyklai įteiktus darbus, o gal net ir apie tam tikras sankcijas grafikų nesilaikantiems.

Ataskaitiniais metais dėl COVID-19 sąlygotos pandeminės situacijos iš esmės buvo sustabdyti mokslininkų vizitai į užsienio archyvus ir tarptautines konferencijas. 2020 m. 6 instituto mokslininkai laimėjo finansavimą pagal Lietuvos mokslo tarybos 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos „Mokslininkų, tyrėjų gebėjimų plėtra ir bendradarbiavimo vystymas vykdant mokslinių idėjų mainus, mokslines išvykas iš Lietuvos ir į Lietuvą“ veiklą. Vis dėlto dėl pandemijos 5 projektų veiklos buvo nukeltos į 2021 m. kovo mėnesį ir, kaip dabar matyti, nebus įvykdytos. Džiugina tik tai, kad pagal kitą šios Europos Sąjungos struktūrinio finansavimo priemonės 09.3.3-LMT-K-712 „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų

mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“ – „Stażuočių po doktorantūros studijų skatinimas“ – finansavimą laimėjo ir 2020 m. rudenį darbą pradėjo trys podoktorantūros stažuotojai (J. Drungilas, M. Kareniauskaitė ir J. Paškauskas).

2020 m. institute buvo įgyvendinami 29 mokslo tiriamieji ir sklaidos projektai. Tai kiek mažiau nei 2019 (30) ir 2018 m. (31), tačiau daugiau nei 2017 (20) ir 2016 m. (27). Kaip ir praėjusiais metais didžiausia dalis vykdomų projektų yra iš Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 m. programos. Iš viso 2020 m. LMT projektuose dirbo 19 instituto mokslininkų (kai kurie ne viename projekte) ir 15 – ne instituto darbuotojų. 2020 m. projektinis finansavimas siekė 451,8 tūkst. eurų (2019 m. – 477,6 tūkst. eurų). Tai 25,8 tūkst. eurų mažiau nei praėjusiais metais (2019 m – 477,6 tūkst. eurų) ir net 110,8 tūkst. eurų mažiau nei 2018 m. (2018 m. – 562,6 tūkst. eurų), 34,90 tūkst. eurų mažiau nei 2017 m. (2017 m. – 486,7 tūkst. eurų), bet 14,90 tūkst. eurų daugiau nei 2016 m. (436,9 tūkst. eurų). Santykiniais skaičiais jis taip pat sumažėjo ir siekė 14 proc. viso instituto biudžeto (2019 m. buvo 17 proc., 2018 m. – 24 proc., 2017 m. – 23,3 proc.).

Kokie svarbūs institutui tyrimai, vykdomi pagal projektus, rodo ir jų publikacijos. Pagal LMT projektų tyrimus publikuota viena monografija (autorai D. Staliūnas, D. Mačiulis), 4 šaltinių publikacijos, iš kurių net dvi yra didelės apimties, 3 mokslo straipsniai recenzuojamuose periodiniuose, tęstiniuose ir vienkartinuose leidiniuose.

2020 m. pradžioje sėkmingai atsiskaityta ir LMT patvirtino abiejų „Modernybė Lietuvoje“ programos projektų ataskaitas. Gana sėkmingai įgyvendinti ir leidybos bei vertimų projektai. LMT patvirtino 6 Lituanistikos plėtros programos projektų ataskaitas, o 2 projektų galutiniai atsiskaitymai buvo nukelti. Svarbiausios priežastys, sutrukdžiusios juos iki galo realizuoti, buvo su COVID-19 epidemija susijusi situacija. 2021 m. viduryje baigiami vykdyti dar 4 LMT Lituanistikos programos projektai. Tikimės, kad jie bus laiku užbaigti.

2020 m. pradėti vykdyti du LMT MIP ir du Lituanistikos programos tyrimų projektai. Naujiems MIP projektams vadovauja A. Čivilytė (projektas „Vėlyvojo bronzos amžiaus (1100–500 m. pr. Kr.) ekonomika rytiniame Baltijos jūros regione: naujo modelio link“) ir D. Staliūnas (projektas „Kražių skerdynės“: Mikroistorija makroistorinių procesų kontekste“). Naujai pradėtiems Lituanistikos programos tiriamiesiems projektams vadovauja V. Petronis (projektas „Dešinysis radikalizmas Lietuvoje, 1918–1940“) ir A. Baliulis („XVI a. Kauno miesto tarybos ir vaito rankraštinų knygų rengimas spaudai ir publikavimas“).

2020 m. vasarą ir rudenį vykusiuose LMT Lituanistikos, „Modernybės Lietuvoje“ ir Lietuvos–Lenkijos bendradarbiavimo „Daina 2“ programų kvietimuose instituto mokslininkai pateikė 13 paraiškų. Dauguma jų skirtos knygų leidybai ar vertimams finansuoti. Tik dvi paraiškos priskirtinos tiriamiesiems projektams (1 iš Lituanistikos programos, 1 – „Daina 2“). Nepateikta nė viena instituto mokslininkų paraiška LMT programos „Modernybė Lietuvoje“ kvietimui, kuris, kaip vėliau paaiškėjo, buvo gana palankus tyrimų finansavimui gauti.

Taigi, tenka konstatuoti, kad instituto mokslininkų įsitraukimas į konkurso būdu finansuojamus projektus išlieka gana vangus. Siekiant paskatinti aktyviau dalyvauti projektinėje veikloje, rengti ir teikti paraiškas, yra svarbu sukurti deramą motyvacinę sistemą. Todėl 2020 m. pradžioje direkcija parengė ir LII Mokslo tarybos svarstymui pateikė siūlymus dėl individualių metinių ataskaitų vertinimo sistemos pakeitimo. Taryba patvirtino ir nuo 2021 m. įsigaliojo pateiktų ir teigiamo įvertinimo sulaukusių paraiškų galimas konvertavimas į sąlyginius autorinius lankus individualiose metinėse ataskaitose. Tikėtina, kad ši priemonė bent kiek paskatins instituto mokslininkus rengti projektus ir teikti paraiškas LMT ir kitoms tyrimus finansuojančioms institucijoms.

Pastebėtinos ir instituto mokslininkų publikacijos, kurios nepriskirtinos nei ilgalaikėms ir instituto programoms, nei vykdomiems projektams. Šioje darbų grupėje yra 24 mokslo straipsniai, publikuoti recenzuojamuose periodiniuose, tęstiniuose ir vienkartinuose leidiniuose. Net 15 iš jų pasirodė užsienio kalba. Visa tai liudija šių „laisvų publikacijų“ svarų indėlį į instituto mokslinių tyrimų tarptautiškumą. Iš šių straipsnių paminėtina T. Balkelio publikacija žurnale „Nationalities papers“ („Scopus“ 1 kvartilės žurnalas), ir net trys moksliniai straipsniai (Z. Medišauskienės, O. Mastianicos-Stankevič, V. Žaltauskaitės), pasirodę japonų mokslininkės Yoko Aoshima sudarytame straipsnių rinkinyje „Entangled Interactions between Religion and National Consciousness in Central and Eastern Europe“ (Academic Studies Press, 2020). Artėjant naujų ilgalaikių ir instituto programų rengimo laikotarpiui, pravartu pagalvoti, ar tikslinga mokslininkams įsitraukti į jas visa etatine imtimi. Galbūt ilgalaikės ir instituto mokslo programos ir sutelkia tyrėjus bendriems tyrimams, kita vertus, bent dalis mokslinės veiklos laiko neįsipareigojant jokiai konkrečiai programai leidžia mokslininkams atskleisti stipriąsias savo kaip tyrėjo puses. Taigi, čia būtinas išmintingas balansas tarp bendradarbiavimo kolektyvines užduotis sprendžiančiose programose ir individualių mokslinių ieškojimų.

Mokslinės publikacijos. 2020 m. paskelbta 21 instituto mokslininkų parengtų ar iš dalies parengtų didelių publikacijų, šaltinių publikacijų bei informacinių ir mokslo populiarinimo leidinių (publikacijų sąrašas pridedamas). Šių publikacijų mažiau, nei buvo 2019 (23), tačiau tiek pat kaip ir 2018 m. (21). Strateginiame plane numatytas tikslas (14 tokio pobūdžio darbų) pasiektas. Kaip ir kasmet išleisti instituto moksliniai žurnalai – *Lietuvos istorijos metraštis* (2 numeriai), *Lithuanian Historical Studies*, *Lietuvos etnologija*, *Lietuvos archeologija*, *Archivum Lithuanicum*, taip pat tęstiniai leidiniai: *XVIII amžiaus studijų* 6 tomas bei 3 disertacijos bei jų tezės. Tarp minėtų stambių publikacijų yra 8 monografijos, 7 šaltinių publikacijos, 3 informaciniai leidiniai ir 3 mokslo populiarinimo leidiniai.

Ataskaitiniais metais instituto leidykla publikavo keturias monografijas: V. Stravinskienės „Migracija: Rytų ir Pietryčių Lietuva 1944–1989 metais“, Č. Laurinavičiaus „Lietuvos su Klaipėda ir Vilniumi genezė“, R. Jonaičio ir I. Kaplūnaitės „Senkapis Vilniuje, Bokšto gatvėje. XIII–XV a. laidosenos Lietuvoje bruožai“ bei A. Railaitės-Bardės disertacijos pagrindu parengtą monografiją „Origo et arma. Kilmė ir herbas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI–XVIII amžiuje“. Tai solidūs didelės apimties darbai, kelerių metų darbo rezultatai, neabejotinai įnešantys svarų žodį į monografijų tyrimų tematiką.

Svarbią instituto darbuotojų publikacijų dalį sudaro darbai, išleisti užsienio leidyklų. Tai keturi anksčiau lietuvių kalba pasirodžiusių knygų vertimai: A. Dubonio, D. Antanavičiaus, R. Ragauskienės, R. Šmigelskytės-Stukienės „The Lithuanian Metrica. History and Research“, D. Mačiulio, R. Petrausko, D. Staliūno „Kto wygrał bitwę pod Grunwaldem? Tradycja grunwaldzka wśród narodów Europy Środkowo-Wschodniej“ ir du S. Grybkausko adaptuoti vertimai: „Governing the Soviet Union’s National Republics. The Second Secretaries of the Communist Party“ (Routledge) ir „Padomju "ģenerālgubernatori": komunistiskās partijas otrie sekretāri savienotajās republikās“ (Latvijas Mediji). 2020 m. pasirodė Č. Laurinavičiaus ir S. Grybkausko tekstai kolektyvinėje monografijoje „Das Baltikum: Geschichte einer europäischen Region. Bd. 3, Die Staaten Estland, Lettland und Litauen“. Instituto mokslininkai praėjusiais metais paskelbė 7 šaltinių publikacijas.

Lyginant su 2019 m. publikuota daugiau mokslinių straipsnių – 174. 2020 m. publikacijų skaičius išaugo 37 proc. (2019 m. buvo 127). Daugiau nei pusė jų (105) parengtos įgyvendinant ilgalaikes mokslo ir instituto programas. Pusė instituto darbuotojų mokslinių straipsnių (92) publikuota recenzuojamuose mokslo žurnaluose. „Įskaitinių“ publikacijų, t. y. publikacijų,

paskelbtų recenzuojamuose bei kituose mokslo, profesiniuose ir kultūros leidiniuose su moksliniu aparatu, yra 153 (88 proc. visų straipsnių). Palyginti su 2019 m., įskaitinių publikacijų padaugėjo 58 proc.

Tarptautiškumas

Tarptautiškumo plėtra yra vienas iš strateginių instituto uždavinių, kurio įgyvendinimui skiriama nemažai dėmesio. Instituto mokslinių tyrimų tarptautiškumas reiškiasi įvairiomis formomis – tai tarptautiniai projektai, publikacijos užsienio spaudoje, bendros konferencijos ir mokslo renginiai, dalyvavimas tarptautinėse konferencijose užsienyje, įvairiose tarpvalstybinėse, tarptautinėse komisijose, darbas užsienio žurnalų redakcinėse kolegijose ir pan.

2020 m. tęsti anksčiau pradėti darbai ir palaikomos tradicinės tarptautinio bendradarbiavimo formos.

Nuo 2012 m. institutas dalyvauja tarptautiniame moksliniame projekte „Kasdienybė Antrojo pasaulinio karo metais“ (projektą koordinuoja Herderio institutas Marburge (Vokietija), projekto vadovas Lietuvoje – dr. Darius Staliūnas). Instituto mokslininkai, kaip ir ankstesniais metais, dalyvavo tarptautinio mokslinių institucijų tinklo NISE (*National movements and intermediary structures in Europe* / Tautiniai judėjimai ir tarpinės struktūros Europoje) veikloje; dalyvauja Šiaurės Rytų Vokietijos kultūros instituto projekte „Pabaltijys. Vieno Europos regiono istorija“; nuo 2015 m. toliau bendradarbiauja COST programos projekte „Lyginamoji konspiracijos teorijų analizė“ (COST-D-16006); instituto mokslininkai kartu su Bulgarijos mokslų akademijos Etnologijos ir folkloro institute dirbančiais tyrinėtojais įgyvendina tarptautinį projektą „Šventinė ir kasdienė kultūra Bulgarijoje ir Lietuvoje: tradicija bei modernybė“ (2019–2021 m., koordinatoriai doc. dr. Ekaterina Anastasova ir dr. Žilvytis Šaknys); instituto mokslininkai kaip ekspertai dalyvauja įgyvendinant projektą „Gyvoji istorija: kultūros ir mokslo sąveika pasienio Zarasai (LT) – Daugpilis (LV) – Vitebskas (BY) regione“ (projekto trukmė 2020–2022 m.).

2020-aisiais instituto mokslininkai sėkmingai baigė kelis tarptautinius projektus. Dr. Agnė Čivilytė įgyvendino tiriamąjį projektą „Paneuropiniai fenomenai priešistorėje: bronzos amžiaus metalo dirbinių deponavimas tolimųjų ryšių kontekste“ (projektas finansuotas Fritzo Thysseno fondo (Vokietija), projekto trukmė 2018–2020 m.). Tiriamajame Lenkijos mokslų akademijos

Krokuvoje projekte „Akty unii polsko-litewskiej z lat 1499–1501. Dokumenty i studia“ (vadovė habil. dr. Lidia Korczak) dalyvavo prof. Jūratė Kiaupienė (projekto trukmė 2018–2020 m.).

Užsienio recenzuojamuose periodiniuose, tęstiniuose ir vienkartinuose leidiniuose paskelbta 51 publikacija, tai sudaro 53 proc. visų publikacijų recenzuojamuose leidiniuose (2019 – 36 proc., 2018 m. – 39 proc., 2017 m. – 40 proc., 2016 m. – 35 proc., 2015 m. – 27,2 proc., 2014 m. – 32 proc.).

2020 m. paskelbta 15 publikacijų leidiniuose su citavimo indeksu (*Clarivate Analytics, SCOPUS*). Šie skaičiai leidžia kalbėti apie dvejus metus iš eilės fiksuojamas pozityvias permainas (2019 m. paskelbta 12 publikacijų su citavimo indeksu), lyginant su 2018 m., kai tokių publikacijų užsienio leidiniuose su citavimo indeksu paskelbta 4.

2020 m. instituto mokslininkai sėkmingai skelbė savo tyrimus tarptautinėje erdvėje. Kaip jau minėta, dviejose užsienio leidyklose monografijos, skirtos komunistų partijos antrųjų sekretorių reiškiniui aptarti, adaptuotus vertimus publikavo S. Grybkauškas („Governing the Soviet Union’s National Republics. The Second Secretaries of the Communist Party“ (Routledge); „Padomju "ģenerģlgubernatori": komunistiskģs partijas otrie sekretģri savienotģjģs republikģs (Latvijas Mediji)“; serijoje „Lithuanian Studies without Borders“ pasirodė A. Dubonio, D. Antanavičiaus, R. Ragauskienės ir R. Šmigelskytės-Stukienės knyga „The Lithuanian Metrica: History and Research“ (Academic Studies Press); lenkų kalba publikuota D. Mačiulio, R. Petrausko ir D. Staliūno studija, skirta Žalgirio mūšiui kaip atminties vietai („Kto wygrał bitwę pod Grunwaldem? Tradycja grunwaldzka wśród narodów Europy Środkowo-Wschodniej“ (Instytut Pamięci Narodowej)).

2020 m., nepaisant COVID-19 pandemijos, vyko itin aktyvi mokslo sklaida dalyvaujant tarptautinėse konferencijose. 2020 m. Lietuvoje ir užsienio šalyse vykusiose tarptautinėse konferencijose (rengtose gyvai ir virtualiose platformose) perskaityti 64 pranešimai (palyginimui: 2019 m. – 111; 2018 m. – 127, 2017 m. – 108, 2016 m. – 131, 2015 m. – 142). Užsienio tarptautinėse konferencijose perskaityti 36 pranešimai. Lietuvoje tarptautinėse konferencijose perskaityti 27 pranešimai.

2020 m. konferencijose užsienyje pranešimus skaitė 26 instituto mokslo darbuotojai ir doktorantai 13-oje valstybių: Jungtinėje Karalystėje (2), JAV (2), Italijoje (1), Rusijoje (2), Lenkijoje (10), Latvijoje (8), Moldovoje (1), Suomijoje (1), Vengrijoje (3), Portugalijoje (1), Baltarusijoje (2), Kinijoje (1), Japonijoje (1), Kazachstane (1). Po 3 pranešimus perskaitė

A. Nikžentaitis, R. Ragauskienė, G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen. Po 2 pranešimus – V. Davoliūtė, Ž. Šaknys, R. Šmigelskytė-Stukienė, D. Staliūnas.

Plečiant tarptautiškumą ir tarptautinę instituto tyrėjų mokslo pasiekimų sklaidą svarbios instituto ir jo mokslininkų rengiamos tarptautinės konferencijos. 2020 m. pats institutas arba kartu su partneriais surengė 5 tarptautines konferencijas (2019 m. taip pat surengtos 5 konferencijos).

2020 m. rugsėjo 19 d. Žemaičių dailės muziejuje (Plungė) surengta konferencija „Prisimenant Žemaitiją: tarp įvaizdžių, prisiminimų ir kolektyvinės atminties vaizdinių“ (organizatoriai: Lietuvos istorijos institutas, Klaipėdos universitetas, Žemaičių dailės muziejus). 2020 m. spalio 14–15 d. institute įvyko hibridinė, derinant gyvą ir virtualią prieigą, konferencija „Surasti tiesą: pagalbina istorijos mokslai falsifikatų tyrime“ (organizatoriai: Lietuvos istorijos institutas, Lenkijos mokslų akademijos L. ir A. Birkenmajerių mokslo istorijos institutas). 2020 m. spalio 22–23 d. institute buvo surengta hibridinė tarpdalykinė konferencija „Iššūkiai etnografijoje: etnografai ir etnografinės žinios“. 2020 m. lapkričio 13 d. įvyko virtuali uždara konferencija „Smurtas ir valdžios krizė Rytų Centrinėje Europoje 1905–1925 metais“ (organizatoriai: Lietuvos istorijos institutas, Vokietijos istorijos institutas Varšuvoje). 2020 m. gruodžio 3–4 d. įvyko 19-oji XVIII amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tyrinėtojų konferencija „Vyrai ir moterys: statusas, santykiai, įvaizdžiai“ (organizatoriai: Lietuvos istorijos institutas, Nacionalinis muziejus, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai ir Vytauto Didžiojo universitetas).

Instituto darbuotojų įvairiapusį ir intensyvų įsitraukimą į tarptautinės akademinės bendruomenės veiklą liudija ir instituto mokslininkų dalyvavimas kitokio pobūdžio tarptautiniuose renginiuose.

2020 m. spalio 12–14 d. vyko virtualios doktorantų dirbtuvės „Šeima ir moteris Rytų Europoje: šeimos ir moterų istorijos nuo viduramžių iki naujausių laikų tyrimai“. Šį tradicinį tarptautinį renginį, sulaukusį itin didelio doktorantų iš įvairių Europos šalių susidomėjimo, Lietuvos istorijos institutas organizavo kartu su Lenkijos mokslų akademijos istorinių tyrimų centru Berlyne, Rytų Europos ir tarptautinių santykių centru Berlyne, Herderio institutu Vidurio Rytų Europos istoriniams tyrimams Marburge, Vokiečių kultūros ir istorijos Šiaurės Rytų Europoje institutu prie Hamburgo universiteto Liuneburge.

2020 m. rudenį įvyko du svarbūs tarptautiniai renginiai, kuriuos inicijavo arba prie jų vyksmo svariai prisidėjo instituto mokslininkai.

2020 m. rugsėjo 24 d. Lietuvos Respublikos Prezidentūroje įvyko Lietuvos, Lenkijos, Ukrainos ir Baltarusijos intelektualų forumas „Liublino ketvertas: idėja ir tikrovė“, kurio metu buvo brėžiamos svarbios gairės regiono intelektualų bendradarbiavimui ir padėti pamatai glaudesniai keturių šalių istorikų darbui.

2020 m. lapkričio 25 d. vyko virtuali apskrito stalo diskusija „Lietuvos ir Sovietų Rusijos taikos sutartis“, minint šios sutarties šimtmetį. Ši diskusija surengta bendradarbiaujant Dvišalei Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos istorikų komisijai, Lietuvos Respublikos Ambasadai Rusijos Federacijoje, Visuotinės istorijos institutui prie Rusijos mokslų akademijos ir Lietuvos istorijos institutui.

Plėtojant tarptautinius ryšius remtasi sutartimis su užsienio mokslo institucijomis. Institutas yra sudaręs bendradarbiavimo sutartis su šiomis užsienio švietimo bei mokslo institucijomis: Adomo Mickevičiaus universitetu Poznanėje, Lenkijos mokslų akademijos Tadeuszo Manteuffelio istorijos institutu, M. Koperniko universiteto Torunėje Istorijos fakultetu, Rusijos mokslų akademijos Visuotinės istorijos bei Rusijos mokslų akademijos Rusijos istorijos institutais, Herderio institutu Marburge (Vokietija), Ukrainos nacionalinės mokslų akademijos Ukrainos istorijos institutu, Lenkijos mokslų akademijos Krokuvoje II Istorijos-filosofijos skyriumi, Lenkijos tautos atminties institutu, Valstybiniu Baltarusijos universitetu Minske bei Lenkijos mokslų akademijos Mokslo istorijos institutu, Rusijos mokslų akademijos Archeologijos institutu, Vidurio Rytų Europos istorijos ir kultūros humanitarinių mokslų centru Leipcege (Vokietija), Latvijos universiteto Latvijos istorijos institutu bei Ukrainos nacionaliniu rezervatu „Ternopilio pilys“ (Ukraina), Armėnijos mokslo akademijos Istorijos institutu, Baltarusijos mokslų akademijos Istorijos institutu. Institutas yra prisijungęs prie Šiaurės šalių doktorantų archeologijos mokyklos (*Nordic Graduate School in Archeology Dialogues with the Past [Dialpast]*).

Institutas taip pat yra pasirašęs sutartį su Ukrainos archeologijos institutu, Podolės Kameneco miesto taryba, Nacionaliniu istoriniu-architektūriniu draustiniu „Кам’янець“, Nacionaliniu I. Ogienkos universitetu, Valstybiniu istoriniu muziejumi-draustiniu Podolės Kamenece dėl bendradarbiavimo Podolės Kameneco istorinio-archeologinio paveldo mokslinių tyrimų srityje. Bendradarbiaujant (remiantis 2018 m. pasirašyta sutartimi) su Bulgarijos mokslų akademija vykdomas jau minėtas Etnologijos skyriaus mokslininkų projektas „Šventės ir kasdienybės kultūra Bulgarijoje ir Lietuvoje: tradicija ir modernybė“.

Instituto mokslininkų pripažinimą rodo ir kartu tarptautinius ryšius padeda plėtoti jų dalyvavimas užsienio žurnalų redakcinėse kolegijose ir mokslo tarybose. Praėjusiais metais net 18 instituto mokslininkų buvo 38 užsienio mokslo žurnalų, leidžiamų Lenkijoje, Baltarusijoje, Bulgarijoje, Ukrainoje, Latvijoje, Vokietijoje, JAV, Jungtinėje Karalystėje, Rusijoje, redakcinių kolegijų ar mokslinių tarybų nariai. Tarptautinių mokslininkus vienijančių organizacijų nariais buvo 9 instituto mokslininkai.

Deja, COVID-19 epidemija 2020 m. sutrukdė instituto darbuotojams pasinaudoti mainų su Lenkijos mokslo įstaigomis bei Herderio institutu Vokietijoje programomis, kurios, kaip rodo ilgametė patirtis, mokslininkams teikia puikias profesinio tobulėjimo galimybes. Praėjusiais metais į suplanuotas keliones neišvyko nė vienas iš 13 tokių norą pareiškusių instituto mokslininkų. Anksčiau minėtos aplinkybės sutrukdė 2020 m. lapkričio 26–27 d. surengti ir tradicinę instituto mokslininkų jau daugiau nei dešimt metų organizuojamą tarptautinę konferenciją „Vilniaus simpoziumas“ (2020 m. patvirtinta simpoziumo tema „Between ‚Natsionalnyi vopros‘ and Nationality Policy: Theory and Concepts in Practice in the Soviet Periphery“, renginio organizatoriai buvo gavę LMT paramą konferencijos įgyvendinimui). Vilniaus simpoziume savo dalyvavimą patvirtinę mokslininkai vieningai sutarė, jog renginio perkėlimas į virtualią erdvę sugriaus pamatinę šios tarptautinės konferencijos idėją – aktyvų renginio dalyvių bendravimą, pastangą kurti ir palaikyti mokslinių tinklų kūrimą.

Doktorantūra. Ryšiai su aukštosiomis mokyklomis ir dalyvavimas studijų procese

2020 m. vertinta LMT doktorantūra. Instituto vykdoma Istorijos krypties (kartu su VU) doktorantūros studijų programa įvertinta puikiai, ekspertai siūlė šią doktorantūros programą tęsti. Etnologijos krypties (kartu su VDU ir KU) doktorantūra sulaukė daugiau pastabų, galutinę išvadą dėl jos LMT ekspertai pateiks 2022 m.

2020 m. disertacijas apgynė trys instituto doktorantės. Rugsėjo 18 d. Audronė Daraškevičienė VDU, KU ir LII Etnologijos mokslo krypties taryboje apgynė daktaro (humanitariniai mokslai, etnologija) disertaciją „Rūpinimasis kūdikiu ir ankstyvasis vaiko auklėjimas šiuolaikinėje Lietuvoje: viduriniojo visuomenės sluoksnio tėvų požiūriai“ (mokslinė vadovė dr. Rasa Paukštytė-Šaknienė). Rugsėjo 25 d. Justina Sipavičiūtė VU ir LII Istorijos ir archeologijos mokslo krypties taryboje apgynė daktaro (humanitariniai mokslai, istorija ir

archeologija) disertaciją „Antspaudas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teismų sistemoje XVI–XVIII a.“ (mokslinis vadovas doc. dr. Edmundas Antanas Rimša). Rugsėjo 30 d. Daiva Milinkevičiūtė VU ir LII Istorijos ir archeologijos mokslo krypties taryboje apgynė daktaro (humanitariniai mokslai, istorija ir archeologija) disertaciją „Imperatoriškojo Vilniaus universiteto (1803–1832) profesorių ir adjunktų kolektyvinė biografija“ (mokslinė vadovė prof. habil. dr. Tamara Bairašauskaitė).

Doktorantūros studijas institute tęsė istorikai Rūta Grišinaitė-Tumelienė, Vilija Ralytė, Karolis Tumelis, Ieva Griniūtė-Tumelienė, Povilas Mintautas, Sonata Šulcė, Ieva Balčiūnė, Eimantas Gudas, Aivaras Poška, Mantas Šikšnianas, Aušra Terleckaitė, Jurgita Gaižutytė, Julijana Andriejauskienė, Andželika Polinkevičiūtė, Simonas Teškevičius, Robertas Každanas, Konstantinas Rečkovas ir Vilius Šimkus; etnologai Viktorija Serbentienė, Aušra Teleišė, Ernesta Dambrauskaitė ir Jurgita Senulienė; archeologai Monika Žemantauskaitė, Saulius Sarcevičius, Vytenis Podėnas, Mindaugas Pilkauskas, Edvardas Simčėnka ir Andrius Janionis.

2020 m. į istorijos ir archeologijos krypties doktorantūros studijas priimti 6 doktorantai – Lukas Gaižauskas, Rūta Matimaitytė, Ugnė Jonaitytė, Mantas Valančius, Arnoldas Kazimierėnas ir Viktorija Micelicaitė; į etnologijos krypties – Miglė Lapėnaitė.

2020 m. pabaigoje institute doktorantūroje studijavo 35 doktorantai (30 – istorijos ir archeologijos, 5 – etnologijos kryptių). Dėl ligos, vaikų auginimo ar asmeninių priežasčių 15 doktorantų buvo akademinėse atostogose (13 istorijos ir archeologijos, 2 – etnologijos krypties). Rasa Leonavičiūtė (Istorija ir archeologija) 2020 m. sėkmingai baigė doktorantūros studijas, baigia rengti disertaciją, kurią turi apginti iki 2021 m. spalio mėn.

Archeologas Ramūnas Šmigelskas trečiaisiais studijų metais (2015, vadovas dr. Laurynas Kurila) ir istorikė Rūta Grišinaitė ketvirtaisiais studijų metais (2014, vadovas dr. Vladas Sirutavičius), baigiantis akademinėms atostogoms, nutraukė studijas.

21 mokslininkas vadovavo 34 doktorantams (R. Banytė-Rovell, A. Čėpaitienė, R. Čėpaitienė, A. Čivilytė, A. Dubonis, A. Griffante, S. Grybkauskas, V. Juodagalvis, J. Kiaupienė, L. Kurila, Č. Laurinavičius, D. Mačiulis, R. Miknys, A. Nikžentaitis, G. Piličiauskas, R. Ragauskienė, V. Savoniakaitė, V. Sirutavičius, D. Staliūnas, R. Šmigelskytė-Stukienė, A. Švedas). 15 instituto mokslininkų buvo keturiolikos Gynimo tarybų nariai.

19 instituto mokslininkų dėstė Lietuvos ir užsienio aukštosiose mokyklose: Vilniaus universitete (T. Bairašauskaitė, D. Baronas, L. Kurila, G. Motuzaitė-Matuzėvičiūtė, A. Railaitė-

Bardė, V. Sirutavičius, D. Staliūnas, A. Strimaitienė, R. Vengalis); VDU Švietimo akademijoje (R. Jurgaitis, R. Šmigelskytė-Stukienė, A. Svarauskas); Klaipėdos universitete (Č. Laurinavičius, R. Miknys); Vytauto Didžiojo universitete (D. Daukšas, R. Miknys), Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje (V. Pugačiauskas); Iliojaus universitete Čikagoje (G. Subačius), Europos humanitariniame universitete (R. Čepaitienė).

2020 m. rudenį podoktorantūros stažuotes Lietuvos istorijos institute pradėjo J. Drungilas, J. Paškauskas ir M. Kareniauskaitė. Studijų praktiką institute atliko VU Istorijos fakulteto magistrantė Gabrielė Majauskaitė (praktikos vadovas S. Grybkauskas).

Socialinė ir kultūrinė plėtra. Mokslinių tyrimų sklaida visuomenėje

Įgyvendinant instituto veiklos tikslą – „bendradarbiauti su valdžios, visuomenės ir verslo atstovais, vykdyti lituanistinių mokslinių tyrimų, socialinės ir kultūrinės plėtros užsakomuosius darbus, teikti metodologinę, metodinę ir kitą pagalbą“ – toliau bendradarbiauta su nuolatiniais socialiniais partneriais – Lietuvos valstybinėmis institucijomis, Lietuvos ambasadomis užsienyje.

2020 m. instituto mokslininkai aktyviai bendradarbiavo su įvairiomis Lietuvos Respublikos institucijomis bei žiniasklaida rengiant priemones, skirtas Kovo 11-osios trisdešimtmečio, 100-ųjų Lietuvos – Sovietų Rusijos taikos pasirašymo (1920 07 12) metinių, 100-ųjų Nepriklausomybės kovų pabaigos (1920 11 30), 100-ųjų Steigiamojo Seimo ir Lietuvos paskelbimo (1920 05 15) Respublika, 300-osioms Vilniaus Gaono gimimo (g. 1720 m.) metinėms paminėti.

Pažymėtina, kad minėtų sukakčių minėjimui skirtų priemonių viešojoje erdvėje įgyvendinimo planai buvo kuriami 2019 m. gruodžio ir 2020 m. sausio mėn. institutui glaudžiai bendradarbiaujant su lyderiaujančiomis Lietuvos žiniasklaidos priemonėmis – Lietuvos nacionaliniu radiju ir televizija bei naujienų svetaine „15min“. Toks išankstinis veiksmų koordinavimas leido pasiekti maksimalų efektą teikiant šioms ir kitoms žiniasklaidos priemonėms profesionaliai parengtą ekspertinę informaciją visuomenei svarbiais klausimais.

Minint Kovo 11-osios trisdešimtmetį instituto direktoriaus pavaduotojas A. Švedas kartu su Lietuvos nacionaline televizija įgyvendino projektą „Atvira istorijos pamoka: Laisvės banga“, kuriame LRT studijoje filmuotose ir LRT internetiniame portale transliuotose pamokose Lietuvos mokykloms su mokslininkais, žurnalistais ir visuomenės veikėjais buvo kalbama apie Lietuvos

valstybės, visuomenės, ekonomikos, kultūros raidą Nepriklausomybės epochoje. Šiose pamokose kaip ekspertai ir pamokų moderatoriai dalyvavo A. Švedas ir A. Svarauskas.

Minint 80-ąsias Sumnerio Welleso deklaracijos metines, Lietuvos užsienio reikalų ministerijos prašymu parengta istorinė paroda, nuo liepos 23-iosios eksponuota Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos erdvėse (parodos koncepcijos rengėjai – Algimantas Kasparavičius ir A. Svarauskas).

Minint 100-ąsias Steigiamojo Seimo ir Lietuvos paskelbimo (1920 05 15) Respublika metines itin daug nuveikė instituto mokslininkas A. Svarauskas, tiek dirbdamas mokslo tiriamąjį, tiek ir mokslo populiarinimo bei visuomenės edukacijos darbą. Lietuvos istorijos instituto leidykla publikavo A. Svarausko parengtą mokslo populiarinamojo žanro knygą „Steigiamasis Seimas ir Lietuvos Respublikos kūrimas 1920–1922 metais“. Analogiško žanro knygą 2020-aisiais parengė bei išleido instituto mokslininkė Jūratė Kiaupienė („1569 m. Liublino unija ir Lietuva“), taip užbaigdama bei apibendrindama 2019 m. vykdytą intensyvią mokslo populiarinimo bei visuomenės edukacijos veiklą, susijusią su praėjusiais metais minėtomis 1569-aisiais sudarytos Liublino unijos 450-osios metinėmis.

Minint 100-ąsias Lietuvos – Sovietų Rusijos taikos pasirašymo metines 2020 m. lapkričio 25 d. 14 val., derinant gyvo ir nuotolinio bendravimo priegas, įvyko apskritojo stalo diskusija „Lietuvos ir Sovietų Rusijos taikos sutartis“. Ji surengta bendradarbiaujant Dvišalei Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos istorikų komisijai, Lietuvos Respublikos Ambasadai Rusijos Federacijoje, Lietuvos istorijos institutui, Visuotinės istorijos institutui prie Rusijos mokslų akademijos. Apskritojo stalo diskusijoje dalyvavo šio renginio tematikos specialistai istorikai iš Rusijos Federacijos (Irina Kukuškina, Marija Pavlova, Aleksandras Šubinas ir kt.), Lietuvos (Algimantas Kasparavičius, Zenonas Butkus), bei Lenkijos (Włodzimierz Suleja). Diskusiją moderavo instituto direktorius A. Nikžentaitis ir Rusijos mokslų akademijos akademikas Aleksandras Čubarjanas.

Minint 300-ąsias Vilniaus Gaono gimimo metines ir Lietuvos žydų istorijos metus institutas kartu su Lietuvos žydų (litvakų) bendruomene gruodžio 9 d. surengė penkių virtualių diskusijų ciklą „Lietuvos žydų istorija: kryptys šiandienai“. Diskusijose „Istoriografijos, visuomenės istorinės kultūros ir istorijos politikos slenksčiai, su kuriais susiduriama apmąstant Lietuvos žydų istoriją“, „Bendrojo Lietuvos žydų istorijos vaizdinio konstravimas: iššūkiai, nuveikti darbai, tolesnės perspektyvos“, „Sudėtingų istorijos klausimų apmąstymas šiuolaikinėje

Lietuvos istorinėje kultūroje“, „Lietuvos žydų istorijos atminties vietų kūrimas – gerosios patirtys“ kaip ekspertai ir moderatoriai dalyvavo instituto mokslininkai: E. Bendikaitė, D. Staliūnas, V. Davoliūtė, A. Švedas.

Instituto darbuotojai aktyviai dalyvavo ir kitose Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimui skirtose Lietuvos Respublikos vyriausybės plane patvirtintose priemonėse.

Instituto darbuotojai ne tik prisidėjo minint įvairias Lietuvos valstybės ir visuomenės istorijai svarbias sukaktis, bet taip pat 2020 m. minėjo du šioje įstaigoje susitelkusiai mokslininkų bendruomenei itin svarbius jubiliejus – institute nuo 1960 iki 1999 m. dirbusios archeologės, habil. dr. Rimutės Jablonskytės-Rimantienės gimimo šimtąsias metines (g. 1920 m. spalio 25 d.) ir nuo 1967 iki 2013 m. institute dirbusios habil. dr. Ingės Lukšaitės 80-metį (g. 1940 m. vasario 2 d.). Itin daug rengiant šiuos iškilų asmenybių jubiliejus prisidėjo instituto darbuotojos R. Šmigelskytė-Stukienė ir A. Čivilytė.

Kaip jau minėta, Lietuvos istorijos institutas kartu su Jerzy Giedroyc'o dialogo ir bendradarbiavimo forumu rugsėjo 24 d. Lietuvos Respublikos Prezidentūroje surengė tarptautinį forumą „Lietuvos, Lenkijos, Ukrainos ir Baltarusijos intelektualų forumas Liublino ketvertas: idėja ir tikrovė“. Jame dalyvavo ryškiausi regiono intelektualai: Sławomiras Dębskis (Lenkija), Andrejus Dynko (Baltarusija), Serhiy Dmytriyevs (Ukraina), Antonas Drobovychas (Ukraina), Volodymyras Fesenko (Ukraina), Jacekas Foksas (Ukraina), Igoris Kąkolewskis (Lenkija), Evgeny Kiseliovas (Ukraina/Rusija), Robertas Kostro (Lenkija), Pawelas Kowalis (Lenkija), Victoras Kushnirenko (Ukraina), Pawelas Libera (Lenkija), Janas Malickis (Lenkija), Agnieszka Romaszewska-Guzy (Lenkija), Aliaksandras Smalianchukas (Baltarusija), Andrejus Stryžakas (Baltarusija), Mirosławas Szumiło (Lenkija), Tarasas Voznyakas (Ukraina), Ivanas Zoria (Ukraina), Przemysławas Żurawskis vel Grajewskis (Lenkija). Forumo pradžioje jo dalyviams buvo perskaitytas Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos sveikinimo žodis. Išskirtiniu informaciniu forumo partneriu tapo portalas 15min, tiesiogiai transliavęs šį renginį. Pažymėtina, kad prieš jam prasidedant, rugsėjo 23 d. įvyko keturšalės Lietuvos, Ukrainos, Baltarusijos ir Lenkijos istorikų komisijos steigiamasis posėdis, kurios atsiradimą inicijavo instituto direktorius A. Nikžentaitis. Forumo pabaigoje buvo perskaitytas keturšalės komisijos narių priimtas pareiškimas (kurį parengė bei perskaitė Vilniaus universiteto rektorius Rimvydas Petrauskas), kuriame konstatuota, jog įsteigtos komisijos tikslas – skatinti keturių bendros istorijos siejamų šalių istorikų dialogą, plėsti tarptautinius istorijos tyrimus ir skleisti žinias apie bendrą praeitį šių

šalių visuomenėse. Svarbiausios komisijos veiklos formos – keturių šalių istorikų suvažiavimai, moksliniai tyrimai ir leidyba, informacijos sklaida.

2020 m. taip pat tęstos tradicinės tyrimų sklaidos visuomenėje veiklos.

Instituto mokslininkės Zitos Medišauskienės sudaryta ir parengta spaudai jau III-ioji „Pasakojimų apie Vilnių ir vilniečius“ knygelė 2020 – aisiais tapo vienu perkamiausių Instituto leidyklos leidinių.

Instituto mokslininkai surengė didžiulio visuomenės dėmesio sulaukusią konferenciją „Gyvenimas ir mirtis viduramžių Vilniuje“, kuri tapo vienintele tarp dviejų epidemijos bangų ir su jomis susijusių paskelbtų karantinų įsiterpusia ir surengta gyvai akademinė priemonė (konferencijos organizacinio komiteto pirmininkė – Irma Kaplūnaitė).

Instituto mokslininkai taip pat organizavo du mokslinius seminarus: 2020 m. rugpjūčio 31 d. įvyko seminaras „Laikmetis ir kartos Lietuvoje vėlyvučiu sovietmečiu ir posovietmečiu. Mokslinis seminaras istorikui Viliui Ivanauskui atminti“ (organizatorius – S. Grybkauškas); 2020 m. gruodžio 10 d. nuotoliniu būdu įvyko 4-asis ilgalaikės mokslo programos „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė: valdžia, luomas, individas (XIV–XVIII a. istorijos slinktyje)“ seminaras „Valdžia, luomas, individas XIV–XVIII a. Lietuvoje“ (organizatorė R. Šmigelskytė-Stukienė).

Instituto mokslininkas Vytautas Tumėnas prisidėjo įgyvendinant virtualią nacionalinę mokslinę konferenciją „Tautodailė modernioje visuomenėje: tradicija, transformacijos, iššūkiai“ (2020 m. gruodžio 17 d.) (kiti konferencijos organizatoriai – Lietuvos kultūros tyrimų institutas; Lietuvos nacionalinis muziejus), tuo tarpu instituto mokslininkas Dangiras Mačiulis prisidėjo įgyvendinant virtualią nacionalinę mokslinę konferenciją „Rašytojų įamžinimas Lietuvoje“ (2020 m. gruodžio 2-4 d.) (kiti konferencijos organizatoriai – Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka).

Kaip paprastai aktyviai dalyvauta nacionalinėse ir regioninėse konferencijose, jose perskaityti 44 pranešimai (palyginimui – 2019 m. perskaityti 75 pranešimai). Instituto tyrėjai buvo aktyvūs ir matomi šalies viešojoje erdvėje.

Instituto mokslininkai, bendradarbiaudami su Lietuvos, Baltarusijos, Lenkijos, Rusijos Federacijos, Vokietijos, Suomijos ir kitų valstybių žiniasklaida, dalyvavo daugiau nei šimte jos surengtų televizijos ir radijo laidų, diskusijų, komentavo, davė interviu (tradiciškai instituto mokslininkai buvo viena solidžiausių ir matomiausių ekspertų grupių Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos transliuojamose laidose „Džiazuojanti istorija“ (LRT radijas), „Istorijos detektyvai“

(Lietuvos televizija), „Istoriko teritorija“ (LRT Klasika)). Šiame kontekste išskirtiniu atveju laikytinas instituto mokslininko Dariaus Barono bendradarbiavimas su kompanijos „Warner Brothers“ atstovais Suomijoje kuriant televizinės dokumentikos laidos „Ar žinai, kas esi?“ („Who do you think you are“?) epizodą, skirtą Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Gediminui.

2020 m. mokslo žinias visuomenėje skleidė didžioji dalis instituto mokslininkų, bet kaip ir ankstesniais metais aktyvumu išsiskyrė A. Kasparavičius, A. Svarauskas, R. Čepaitienė, aktyvūs buvo D. Staliūnas, Č. Laurinavičius, A. Nikžentaitis, G. Subačius, R. Šmigelskytė-Stukienė, T. Balkelis, V. Davoliūtė.

Pažymėtina, kad instituto mokslininkų bendradarbiavimas su įvairia Lietuvos žiniasklaida tampa tęstinis – tyrinėtojai sėkmingai dirba kaip akademinų, visuomeninių ir istorinės kultūros plotmei priskirtinų aktualijų analitikai bei vertintojai rašydami skiltis internetinei spaudai arba kurdami radijo laidas (A. Nikžentaitis bendradarbiauja su LRT portalu, A. Švedas dirba LRT Klasika radijuje kuriant laidą „Istoriko teritorija“, kurioje 2020 m. pristatyta institute dirbančių mokslininkų T. Balkelio, A. Čivilytės, R. Šmigelskytės-Stukienės, A. Svarausko, J. Kiaupienės, A. Nikžentaičio, S. Grybkauko, T. Bairašauskaitės, R. Jonaičio, I. Kaplūnaitės, A. Ryčkovo mokslinė bei visuomeninė veikla arba jų organizuoti akademiniai renginiai).

Instituto mokslininkai aktyviai dalyvavo 2020 m. vasario 20–23 d. vykusios tarptautinės Vilniaus knygų mugės renginiuose. Pristatyta net 10 instituto leidykloje išleistų leidinių, dalyvauta kitų leidyklų parengtų knygų aptarimuose. Iš viso instituto darbuotojai Vilniaus knygų mugės dalyviams siūlė susitikti net 11-oje renginių. Pažymėtina, kad instituto darbuotojų pasiūlyta viešos diskusijos tema „Atminčių karai. Išgyvenimo instrukcija patekusiems į jų zoną“ buvo įtraukta į svarbiausių šio renginio diskusijų programą ir sulaukė nemenko žiniasklaidos dėmesio. Labai sėkminga buvo ir kita knygų mugėje surengta instituto mokslininkų diskusija „Apie XVIII amžiaus žmogų: „didžiosios“ ir „mažosios“ asmenybės Lietuvos istorijoje“.

Instituto mokslininkai parengė 14 pažymų ir ekspertinių išvadų Lietuvos valstybės ir savivaldos institucijoms; įvairių valstybinių komisijų, ekspertų grupių, tarybų veikloje Lietuvoje ir užsienyje dalyvavo 35 mokslininkai.

Instituto mokslininkai, tęsdami tradicines tyrimų sklaidos visuomenėje veiklas, reaguodami į COVID-19 pandemijos keliamus iššūkius, ieškojo ir naujų kelių, kaip viešinti mokslo rezultatus. Tokiu nauju sprendimu tapo instituto bendradarbiavimas su LRT portalu. 2020 m. balandžio–liepos mėnesį šio portalo skaitytojams kiekvieną savaitę buvo siūlomos

ištraukos iš Lietuvos istorijos instituto mokslininkų parašytų knygų ir publikuotų šaltinių. Tarp šaltinių publikacijų, paskelbtų LRT portale, paminėtos ištraukos iš kunigo Antano Pauliuko (1868–1941) bei inžinieriaus ir visuomenės veikėjo Aleksandro Szklenniko (1864–1921) dienoraščių įrašų, taip pat Lietuvos kariuomenės kūrėjo, pulkininko leitenanto Antano Macelio (1897–1990) ir miškininko Juozo Markevičiaus (1887–1974) atsiminimų fragmentų. Bendradarbiaujant su LRT portalu taip pat publikuotos ištraukos iš V. Sirutavičiaus monografijos „Lietuviai ir Lietuvos lenkai, Lietuva ir Lenkija 1988–1994 metais“, S. Grybkausko ir R. Grišinaitės knygos „Inžinieriai pagal planą: techninis mokymas ir specialistų rengimas Lietuvoje 1944–1990 metais“, A. Ryčkovo monografijos „Judo bučiny: valdovo išdavystės samprata Lietuvoje (XIII a. pabaiga – XVI a. vidurys)“, J. Kiaupienės knygos „1569 metų Liublino unija ir Lietuva“, D. Vilimo monografijos „Bajoras LDK žemės teisme (1566–1600)“ ištraukos. Paminėtina, kad ši sklaida suaktyvino visuomenės domėjimąsi minėtais leidiniais ir teigiamai atsiliepė instituto leidyklos išleistų knygų pardavimams. Panašaus pobūdžio bendrą darbą su LRT portalu planuojama tęsti ir 2021 m.

Dar viena nauja praktika, pradėta įgyvendinti 2020 m., viešinant mokslo rezultatus ir informuojant Lietuvos visuomenę apie instituto išleistas knygas bei organizuojamus renginius, yra pranešimų spaudai rengimas ir jų platinimas bendradarbiaujant su naujienų agentūra „Baltic News Service“.

COVID-19 pandemijos ir karantino metu instituto darbuotojai, negalėdami visuomenei pristatyti savo parengtų bei išleistų knygų įprastais būdais, rinkosi naujas inovatyvias prezentacijų formas, naudodami *MS Teams* ir *ZOOM* platformas. Per *ZOOM* platformą 2020 m. gruodį sėkmingai vyko Vitalijos Stravinskienės monografijos „Migracija: Rytų ir Pietryčių Lietuva 1944–1989 metais“ pristatymai.

Nauja instituto „vizitine kortele“, taip pat instrumentu vykdant mokslinių tyrimų plėtos uždavinius bei visuomenės edukacijos darbą turi tapti 2020 m. atnaujinta įstaigos internetinė svetainė bei sukurta paskyra videomedžiagos dalijimosi platformoje youtube, kurioje planuojama viešinti įvairių mokslinių seminarų, konferencijų, knygų pristatymų vaizdinę bei garsinę medžiagą. Internetinėje instituto svetainėje sėkmingai plėtojamas „Mokslo žurnalų ir tęstinių leidinių“ modulis, kuriame svetainės lankytojams ir instituto darbuotojams siekiama pateikti pilnateksčius akademinių žurnalų, leidžiamų institute, archyvus (šiuo metu jau prieinami pilnateksčiai žurnalų „Lietuvos archeologija“, „Lietuvos etnologija“, „Lietuvos istorijos bibliografija“, Lietuvos istorijos metraščio“ nuo 2019 iki 2000 m. numeriai). Pažymėtina, kad

2020 m. atkurta virtuali talpykla (pasiekama adresu <https://talpykla.istorija.lt/>), kurios išteklius (ypač Lietuvos istorijos instituto bibliotekos rankraščių fonde F. 13 „Rezistencinė spauda“ saugomų leidinių skaitmeninės kopijos) aktyviai naudoja Lietuvos visuomenė įvairiais moksliniais bei edukaciniais tikslais.

Instituto mokslininkų akademinė ir visuomeninė veikla buvo pripažinta Lietuvoje bei tarptautinėje erdvėje.

2020 m. Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda susitiko su Lietuvos istorijos instituto vyresniuoju mokslo darbuotoju Algimantu Kasparavičiumi ir padėkojo jam už išskirtines pastangas atsakant į istorinį revizionizmą tarptautinėje bendruomenėje. Šalies vadovas įvertino istoriko ryžtą atsakyti į Rusijos Prezidento Vladimiro Putino straipsnį „The National Interest“ leidinyje, kvestionuojantį istorinius faktus ir neigiantį Rusijos atsakomybę už Baltijos šalių okupaciją Antrojo pasaulinio karo metais.

2020 m. Martyno Mažvydo premija už nuopelnus Lietuvos valstybės kalbai, raštijos istorijai ir knygos menui paskirta Lietuvos istorijos instituto vyresniajai mokslo darbuotojai Redai Griškaitei už mokslinius XIX a. tyrimus Lietuvos kitakalbės moterų literatūros istorijos, Lietuvos dvarų istorijos temomis bei jų tarpdalykiškumą, tarptautiškumą, inovatyvumą, sklaidą visuomenėje ir aktyvią veiklą Lietuvos literatūros ir rašto kultūros tyrimų srityje.

2020 m. Lietuvos istorijos instituto vyresniojo mokslo darbuotojo Tomo Balkelio monografija „War, Revolution, and Nation-Making in Lithuania, 1914–1923“ įvertinta asociacijos „Association for the Advancement of Baltic Studies“ (AABS) organizuojamame prestižiniame konkurse „AABS Book Prize“ specialiuoju paminėjimu.

Mokslo infrastruktūra

Lietuvos istorijos instituto Leidybinės grupės veikla. 2020 m. tęsti projektai, kurių finansavimas buvo suplanuotas metų pabaigoje ir užtikrintas tęstinis finansavimas. Metų pradžioje daug dėmesio skirta mokslo ir produkcijos viešinimui, tačiau pandeminė situacija šalyje priverė koreguoti planus.

Metų pradžioje buvo tęsiami LMT finansuojami projektai, taip pat įgyvendinti projektai, finansuoti privačių rėmėjų. Projektams, kurie negavo tiesioginio finansavimo, skirta lėšų iš instituto biudžeto. Leidybinė grupė tiesiogiai ir netiesiogiai prisidėjo prie sklaidos projektų įgyvendinimo, išleido įvairių leidinių: disertacijų, disertacijų tezių; rengė kitus informacinius

leidinius, konferencijų programas / tezes, plakatus; organizavo straipsnių ir pranešimų vertimą, knygų pristatymus ir informacijos sklaidą įvairiais kanalais.

Instituto Leidybinė grupė išleido 26 leidinius (2019 m. – 27, 2018 m. – 29, 2017 m. – 12). Dalis leidinių pradėti rengti 2020 m., tačiau galutinis jų išleidimas persikėlė į 2021-uosius. 11 instituto išleistų leidinių buvo finansuojami LMT projektų lėšomis, 3 – iš privačių rėmėjų ir 12 leidinių (3 monografijos, 3 disertacijos, 3 tęstiniai informaciniai, 3 mokslo populiarinimui skirti leidiniai) leidybą finansavo institutas biudžeto lėšomis. Išleistos 4 monografijos, 4 šaltinių publikacijos, 3 mokslo populiarinimo leidiniai, 12 informacinių tęstinių leidinių, 3 disertacijos.

2020 m. išleisti 7 einamieji instituto žurnalų numeriai ar tomai: *Lietuvos istorijos metraščio* du numeriai, *Lietuvos archeologija*, *Lithuanian Historical Studies*, *Lietuvos etnologija*, *Archivum Lithuanicum*, *XVIII a. studijos*. Tęsiama sutartis su „Ferdinand Schöning / Brill Deutschland GMBH“ leidykla dėl *Lithuanian Historical Studies* publikavimo atvirosios prieigos platformoje.

Suorganizuota 14 įvairių renginių, susijusių su knygų pristatymais. Didžioji dalis jų vyko Vilniaus knygų mugėje, kiti – kituose Lietuvos miestuose. Padedant Leidybinei grupei organizuota daugiau kaip 16 įvairių tekstų vertimų, kuriuos finansavo institutas biudžeto lėšomis.

Instituto Leidybinė grupė 5 renginiams (konferencijos, seminarai) parengė visą informacinę medžiagą, aktyviai prisidėjo prie plakatų, programų, skelbimų rengimo kitiems akademiniam renginiams. 2020 m. pagelbėta instituto mokslininkams rengiant dokumentų skaitmenines kopijas. Medžiaga buvo skenuojama, skaitmeninama, sutvarkyti jų PDF failai. Iš viso parengta daugiau kaip 850 įvairaus tipo dokumentų, daugiau nei 8500 skaitmeninių puslapių kopijų.

2020 m. Leidybinė grupė planavo užbaigti tęstinių instituto leidinių skaitmeninimą ir jų parengimą įkelti į instituto internetinį puslapį atvirajai prieigai. Atvirai prieigai paskelbti *Lietuvos istorijos metraščio*, *Archivum Lithuanicum*, *XVIII a. studijos*, *Lietuvos etnologijos*, *Lietuvos istorijos bibliografijų* leidinių skaitmeninės kopijos, kurios yra pasiekiamos per tinklapį www.istorija.lt.

Lietuvos istorijos instituto Bibliotekos veikla. 2020 m. bibliotekoje dirbo 3 darbuotojai: Ugnė Baronienė (bibliotekos vedėja), Algimantas Katilius (bibliotekos vyriausiasis specialistas), Diana Šlapšinskienė (bibliotekos vyresnioji specialistė). Jie aptarnavo skaitytojus, kurie apsilankė bibliotekoje 1544 kartus (2019 m. – 1847), registruotų vartotojų – 101. Knygų saugyklos 2020 m. pasipildė 1054 vienetais (iš viso fonduose yra 370 137 vienetai). Rankraštyno lankytojams išduota

3510 dokumentų, bibliotekos lankytojams padarytos 806 kopijos, iš jų – 179 vnt. pateiktos popieriniu variantu. Bibliotekos elektroniniame kataloge parengta 25 510 įrašų (2019 m. – 24 872), padaryti 204 bibliografiniai įrašai (2019 m. – 283) ir 956 egzempliorių įrašai (2019 m. – 1395). Per metus atsakyta į 496 užklausas (2019 m. – 421). Per Lietuvos mokslinių bibliotekų asociaciją, vykdant projektą „eMoDB.LT3: elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai – trečiasis etapas“, institutas prenumeruoja 3 duomenų bazes: *EBSCO Publishing* (**panauda 115**), *Emerald Management eJournals Collection* (**panauda 0**), *Taylor&Francis SHH Library and S&T Library* (**panauda 570**).

Finansinė instituto būklė 2020 m.

2020 m. institutui pagal programą „Lietuvos visuomenės ir valstybės raida iki XXI a. pradžios“, iš kurios finansuojama beveik visa jo mokslinė ir ūkinė veikla, skirta 2 594,4 tūkst. eurų (biudžetinis finansavimas) (palyginimui: 2019 m. – 2 355 tūkst. eurų, 2018 m. – 1 790,0 tūkst. eurų, 2017 m. – 1 552,1 tūkst. eurų, 2016 m. – 1 275,6 tūkst. eurų, 2015 m. – 1 109,8 tūkst. eurų).

2020 m. gautos pajamos už suteiktas paslaugas – 0,5 tūkst. eurų.

Už parduotas knygas gauta 40,4 tūkst. eurų.

2020 m. iš viso gauta ir sumokėta į biudžetą pajamų įmokų – 46,7 tūkst. eurų.

Už 2020 m. įgyvendintus projektus bei programas (32) institutas gavo 1036,0 tūkst. eurų (2019 m. – 477,6 tūkst. eurų, 2018 m. – 562,6 tūkst. eurų, 2017 m. – 486,7 tūkst. eurų, 2016 m. – 436,9 tūkst. eurų, 2015 m. – 531,4 tūkst. eurų, 2014 m. – 1 338,1 tūkst. eurų), iš jų:

1. Iš Lietuvos mokslo tarybos gauta 451,8 tūkst. eurų projektinių lėšų:
 - LMT – Mokslas ir sklaida – 8,1 tūkst. eurų (4 sutartys);
 - LMT – Mokslo programos rėmimas – 125,2 tūkst. eurų (3 sutartys);
 - LMT – Lituanistiniai tyrimai ir sklaida – 230,2 tūkst. eurų (14 sutarčių);
 - LMT – Doktorantūros studijų plėtra (ES lėšos) – 33,6 tūkst. eurų (1 projektas);
 - LMT – Podoktorantūros stažuoočių įgyvendinimas (ES lėšos) – 6,8 tūkst. eurų (3 projektai);
 - LMT – Mokslinės išvykos iš Lietuvos (ES lėšos) – 47,9 tūkst. eurų (3 projektai).
2. Iš Lietuvos užsienio reikalų ministerijos gauta 5,1 tūkst. eurų projektinių lėšų (1 projektas);

3. Iš LR Kultūros ministerijos gauta 4,0 tūkst. eurų projektinių lėšų (1 projektas);
4. 2014–2020 m Europos kaimynystės priemonės bendradarbiavimo per sieną programai gauta 5,0 tūkst. eurų (1 projektas).
5. 2020 metais Institutas iš vykdomo projekto „Dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos dalies Lietuvos Respublikos teritorijoje statybos darbai“ gavo 570,1 tūkst. eurų pajamų.

2020 m. gautos lėšos iš kitų šaltinių (parama) sudarė 47,3 tūkst. eurų:

1. Parama „Fritz Thyssen“ fondo moksliniams tyrimams – 38,6 tūkst. eurų;
2. Parama iš AB „Baltisches Haus“ – 6,5 tūkst. eurų;
3. Parama iš „Dhi Warschau Max Weber Stiftung“ – 2,0 tūkst. eurų;
4. Valstybinė mokesčių inspekcija – 2 % parama už 2019 m. – 0,2 tūkst. eurų.

Iš 2020 m. skirtų 2 594,4 tūkst. eurų biudžetinių asignavimų 2 191,8 tūkst. eurų buvo skirta darbo užmokesčiui, 31,7 tūkst. eurų – socialinio draudimo įmokoms, 37,9 tūkst. eurų – kitoms prekėms ir paslaugoms. 2020 m. panaudota asignavimų – 2 580,7 tūkst. eurų.

Iš LMT projektų aptarnavimui skirtų lėšų mokėta už šildymą, elektros energiją, ryšius, kitas ūkines išlaidas.

2020 m. skirtų biudžeto asignavimų panaudojimo palyginimas su 2019, 2018, 2017, 2016, 2015 m. (tūkst. eurų)

	2020 m.	2019 m.	2018 m.	2017 m.	2016 m.	2015 m.
IŠ VISO: iš jų	2580,7	2352,5	1784,6	1552,1	1275,6	1109,8
Darbo užmokestis	2191,8	2053,0	1252,3	1031,0	883,0	767,0
Soc. draudimo įmokos	31,1	29,8	378,7	315,7	273,3	236,8
Doktorantų stipendijos	173,3	170,5	96,8	92,1	74,7	47,0
Visos kitos išlaidos	104,3	5,8	56,8	113,3	44,6	59,0
Šildymas	8,8	7,8	11,6	7,9	12,7	11,8
Elektros energija	6,7	4,4	0,8	4,7	9,9	6,2
Ryšiai	0,7	0,6	0,6	0,7	1,4	1,2
Transporto išlaikymas	1,6	2,1	1,1	2,1	1,5	3,4
Ilgalaikio turto įsigijimas	43,7	18,1	9,5	58,0	0	7,0

Kitos prekės ir ūkinis inventoriūs	5,9	35,7	9,8	6,2	3,0	2,9
Komandiruotės	4,1	14,9	7,0	7,7	6,0	7,1
Vandentiekis, kitos paslaugos	0,6	1,1	0,5	0,8	0,4	0,1
Kitos paslaugos	8,1	8,70	15,9	25,2	9,8	19,2

2020 metais padidėjus pareiginės algos baziniam dydžiui (nuo 173 eurų iki 176 eurų) bei padidėjus Valstybinių mokslinių tyrimų institutų mokslo darbuotojų ir tyrėjų pareiginės algos koeficientams (2020 metų birželio 30 d Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 72¹ pakeitimo įstatymas Nr. XIII-3269) Lietuvos istorijos instituto visų darbuotojų vidutinis darbo užmokestis padidėjo 15 proc. ir sudarė 1612,13 eurų. (2019 metais vidutinis darbo užmokestis buvo 1400,60 eurų.). Mokslo darbuotojų ir tyrėjų vidutinis darbo užmokestis didėjo 12 proc. ir sudarė 1813,69 eurų. (2019 m vidutinis darbo užmokestis buvo 1628,34 eurų.), kitų instituto darbuotojų (administracijos, leidybos skyriaus, bibliotekos, ūkio skyriaus darbuotojai) vidutinis darbo užmokestis padidėjo 28 proc. ir sudarė 1362,70 eurus. (2019 metais vidutinis darbo užmokestis buvo 1059,5 eurai.)

Pabaiga

2020-uosius Lietuvos istorijos mokslininkų, viso instituto kolektyvo pastangų dėka galima laikyti sėkmingais metais. Iššūkiai, kurie mūsų visų laukia 2021 m., tikrai neleidžia lengviau atsikvėpti. Pagrįstai viliamės, kad 2021 m. institutas sėkmingai įsikurs naujoje savo buveinėje Tiltu g. 17, kur darbuotojai tikrai turės geresnes darbo sąlygas. Šis persikėlimas yra puiki galimybė naujai permąstyti mokslinės infrastruktūros, visų pirma bibliotekos, funkcionavimo klausimą, mokantis iš pandemijos pateiktų pamokų ir atliepant XXI a. iššūkius.

Bendra mokslo institutų teisinės situacijos analizė rodo, kad mokslo institutai dėl ankstesnės Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos vadovybės neveiksnumo yra stumiami į paraštes, o mokslinių tyrimų savarankiškumui kyla nauji iššūkiai. Tikimės, kad naujų mokslo institutų įstatų tvirtinimo procese mums visiems kartu pavyks susigrąžinti buvusias pozicijas Lietuvos valstybėje.

Tačiau daugiausia pastangų pareikalaus kitas iššūkis.

2021 m. – diskusijų dėl ilgalaikių mokslinių tyrimų programų ir jų patvirtinimo metas. Nuo to, kaip susidorosime su šiuo klausimu, nemažai priklausys ir viso instituto ateitis ateinančius

kelerius metais. Bendro darbo su instituto mokslininkais patirtis leidžia išlikti optimistais. „Mes galim“.

Diana Slapšinskienė

Saulius Grybkauskas

Mindaugas Maskoliūnas

Alvydas Nikžentaitis

Laima Olevsonienė

Rita Saulėnienė

Aurimas Švedas

Saulė Urbanavičienė

Priedas. Lietuvos istorijos instituto mokslininkų publikacijos 2020 m.

Monografijos

Artūras Dubonis, Darius Antanavičius, Raimonda Ragauskienė, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, *The Lithuanian Metrica: History and Research*, Serija: Lithuanian Studies without Borders, Academic Studies Press, 2020. ISBN 978-1644-693-10-0

Saulius Grībkauskas, Padomju "ģenerģlgubernatori": komunistiskģs partijas otrie sekretģri savienotajģs republikģs, Riga: Latvijas Mediji, 2020

Saulius Grybkauskas, *Governing the Soviet Union's National Republics. The Second Secretaries of the Communist Party*, Routledge, 2021

Migracija: rytų ir pietryčių Lietuva 1944–1989 metais / Vitalija Stravinskienė – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 256 p. ISBN 978-609-8183-79-5

Rytis Jonaitis, Irma Kaplūnaitė, Senkapis Vilniuje, Bokšto gatvėje. XIII–XV a. laidosenos Lietuvoje bruožai Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 588 p. ISBN 978-609-8183-84-9

Agnė Railaitė-Bardė, *ORIGO ET ARMA*. Kilmė ir herbas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI–XVIII amžiuje, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. ISBN 978-609-8183-83-2

Česlovas Laurinavičius, Lietuvos su Klaipėda ir Vilniumi genezė. Anglų ir rusų „Didžiojo žaidimo“ Baltijos aspektas, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 456 p. ISBN 978-609-8183-82-5

Dangiras Mačiulis, Rimvydas Petrauskas, Darius Staliūnas, Kto wygrał bitwę pod Grunwaldem? Tradycja grunwaldzka wśród narodów Europy Środkowo-Wschodniej, Waszawa: Instytut pamięci narodowej, 2020. ISBN: 978-83-8229-065-3

Šaltinių publikacijos

Sėlos ir Žiemgalos vyskupystės aktai = Acta episcopatus Seloniensis et Semigalliensis. Parengė, vertė ir komentavo Tomas Baranauskas. Lietuvos istorijos institutas. Joniškis – Pasvalys: Pasvalio krašto muziejus, Žiemų pradas „Simkala“, 2020

Mečislovas Davainis-Silvestraitis *Dienoraštis 1 9 0 4 – 1 9 1 2* / Parengė Olga Mastianica-Stankevič, Jurgita Venckienė – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 288 p. ISBN 978-609-8183-76-4; ISSN 1648-3294

Debatai dėl praeities Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje / Sudarė Živilė Mikailienė - Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 660 p. ISBN - 9786098183719

Dienoraštis / Mykolas Römeris, [Kn. 9]: 1924 m. kovo 22-oji–1924 m. lapkričio 29-oji / sudarytojas Rimantas Miknys – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 416 p. ISBN 978-609-8183-78-8

Aleksandr Szklennik. Dienoraštis, 1915–1918 m. III knyga, 1917 m. rugpjūčio 27 d.–1918 m. spalio 31 d. / parengė Edmundas Gimžauskas – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 630 p. ISBN 978-609-8183-77-1

ЛИТВА–РОССИЯ.1917–1920 ГГ. СБОРНИК ДОКУМЕНТОВ / Составители: Чесловас Лауринавичюс, Альгимантас Каспаравичюс, Зенонас Буткус, Ирина Кукушкина, Александр Шубин – Вильнюс: 2020. – 524 p. ISBN 978-609-8183-81-8

Politinės partijos Lietuvoje 1918-1940 m. Dokumentų rinkinys / Sudarė Artūras Svarauskas, Mindaugas Tamošaitis, Algis Bitautas - Vilnius: VŠĮ Parlamentarizmo istorijos tyrimų centras , 2020, 730 p.

Tęstiniai leidiniai

Lietuvos istorijos metraštis 2020 metai 1 / Lietuvos istorijos institutas; redakcinė kolegija: Gintautas Sliesoriūnas (pirm.). – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 230 p. ISSN 0202-3342.

Lietuvos istorijos metraštis 2020 metai 2 / Lietuvos istorijos institutas; redakcinė kolegija: Gintautas Sliesoriūnas (pirm.). – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 220 p. ISSN 0202-3342.

XVIII amžiaus studijos. T. 6: Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė Personalijos. Idėjos. Refleksijos/ Sudarytoja Ramunė Šmigelskytė-Stukienė – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 390 p. ISBN 978-609-8183-73-3; ISSN 2351-6968

Lietuvos archeologija T. 46. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. –336 p. ISSN 0207-8694
Lithuanian Historical Studies. Vol. 24/2020 – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, Ferdinand Schönigh 2020. – 280 p. ISSN 1392-2343.

Lietuvos etnologija 20(29). Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020 – 240 p. ISSN 1392-4028.

Archivum Lithuanicum Nr. 22, 2020 – Vilnius Lietuvos istorijos institutas, 2020, – 424 p. ISSN 1392-737X.

Mokslo populiarinimo leidiniai

Pasakojimai apie Vilnių ir vilniečius III / Sudarytoja Zita Medišauskienė – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 224 p. ISBN 978-609-8183-74-0

Steigiamasis seimas ir Lietuvos Respublikos kūrimas 1920–1922 metais / Artūras Svarauskas – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 152 p. ISBN 978-609-8183-75-7

1569 metų Liublino unija ir Lietuva / Jūratė Kiaupienė – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 96 p. ISBN 978-609-8183-69-6

Informaciniai leidiniai

Новости Литовской Метрики. № 17 2018–2019 годы. – Вильнюс: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 52 c. ISSN 1392-3390.

Lietuvos Metrikos naujienos. Nr. 17 2018–2019 metai. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. – 48 p. ISSN 1392-3382.

Lietuvos istorijos bibliografija. 2006 / sudarytojas Tomas Baranauskas. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020. ISSN 1392-981X.